

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Zahide GENÇTÜRK¹, Gülsüm KORKUT²

Geliş: 25.10.2019 / Kabul: 18.03.2020

DOI: 10.29029/busbed.638308

Öz

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumunu ölçmek ve değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında 277 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Katılımcılara sosyo-demografik bilgilerinin ölçüldüğü veri formu ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından (2009) “Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor?” adlı çalışma için geliştirilen Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği 43 maddeden ve altı boyuttan (eğitim ortamları, kişilerarası ilişkiler, çalışma yaşamı, aile yaşamı, kişisel özellikler, yetkinlik bağımsız yaşam) oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda engelli bireylere yönelik üniversite öğrencilerinin olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmış olup, bu tutum sınıf, ailenin gelir düzeyi, engelli arkadaşı olma durumu, toplumda engelli bireylere yönelik önyargı olduğunu düşünme durumlarına göre farklılaşmamaktadır. Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları diğer bazı değişkenlere göre farklılaşmaktadır. Çalışma kapsamında engelli bireylere yönelik tutumların geliştirilmesi için toplumsal yaşamın her alanında koordineli çalışmaların yapılması, toplumda yaşayan bütün yaş aralıklarındaki bireylere empati yeteneğinin kazandırılması için programların yürütülmesi,

¹ Öğr. Gör. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Atabey Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, zahidegencturk@isparta.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2209-4357>.

² Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, gkorkut@mehmetakif.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5256-3890>.

fırsat eşitliğinin sağlanması için engelli bireylere yönelik pozitif ayrımcılık içeren hukuki altyapının ve denetimin güçlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Üniversite Öğrencileri, Engelli Bireylere Yönelik Tutum.

EXAMINATION OF ATTITUDES OF UNIVERSITY STUDENTS TOWARDS PERSON WITH DISABILITIES

Abstract

This research was carried out in order to measure and evaluate the attitudes of university students toward persons with disabilities. The population of the study consists of 277 university students. Participants performed data form, which socio-demographic data was measured with, and Attitudes Scale toward Persons with Disabilities developed for the research titled “How society perceives persons with disabilities” by Administration for Disabled People (2009). Attitudes Scale toward Persons with Disabilities consists of 43 questions and six factors which are education environment, interpersonal relations, working life, family life, personal characteristics, Competency-independent living. As a result of the research, it was concluded that university students have positive attitudes toward persons with disabilities and these attitudes can be changeable according to its grade, level of income, being friend with disabilities, thought of prejudice toward the disabled in society. University students’ attitudes toward persons with disabilities differentiate according to some variables. It is recommended that in order to improve attitudes toward persons with disabilities within the scope of the study, coordinated studies should be done in all areas of communal living, programs should be performed to gain ability for empathy toward persons with disabilities who are in all age ranges living in society, and legal infrastructure supervision containing positive discrimination toward persons with disabilities should be done in order to provide equal opportunities.

Keywords: Disabled, University Students, Attitudes towards Persons with Disabilities.

Giriş

Engellilik; bireyin sağlık durumu ile kişisel ve çevresel faktörleri arasındaki etkileşimin negatif yönlerini ön plana çıkaran, toplumsal katılımı kısıtlayan ve aktiviteleri sınırlayan bir olgudur (WHO, 2014: 3). Bir başka

tanımlamaya göre ise engellilik kavramı, yeteneklerin kısıtlı ya da noksan olmasını ifade etmektedir. Hastalık ve engellilik hali birbirine yakın iki kavramdır. Hastalık halinin iyileşme ya da ölümle sonuçlanan geçici bir durum, engellilik halinin ise kronik bir durum olması yönüyle bu iki kavram birbirinden ayrılmaktadır (Whyte ve Ingstad, 1995: 3).

Engelli bireyler genellikle tarihsel süreç içinde toplumda ötekileştirilen dezavantajlı gruplar arasında yer almıştır. Toplumun olumsuz tutum ve davranışları engelli bireylerin yaşamlarını daha da güç durumda bırakarak toplumun dışına itilmelerine neden olmuştur (Buz ve Karabulut, 2015: 27). Bilhassa Sanayi Devrimi engelli bireylerin yeni zorluklarla karşılaşmasında bir dönüm noktası olmuştur. Söz konusu bu dönemde engelli-yoksul bireyler kategorileştirilerek olumsuz şartlarda yaşamaya zorlanmış ve sayıları gittikçe artmıştır. Sanayi Devrimi'nden itibaren üretimin fabrikalarda gerçekleştirilmesi ile birlikte emeğin ücreti yükselmiş olup, engellilerin üretime katkı sağlayabilecek olmalarına karşın engellerinden dolayı işgücü piyasasından da dışlanmışlardır (Özgökçeler, 2012: 268). 1970'li yıllarda gündeme gelmeye başlayan engelli hakları günümüzde sosyal dışlanma ile birlikte ele alınmakta olup, engelli bireylerin toplumsal katılımının sağlanmasına yönelik çeşitli politikalar hayata geçirilmektedir (Çaha, 2016: 124).

Engellilik, engelli birey ve aile çevresi olmak üzere bir bütün olarak ele alındığında nüfusun önemli bir kısmını doğrudan ilgilendirmektedir. Başka bir deyişle engellilik toplumun tamamını etkileyen bir sorun olabilmektedir (Ünal ve Yıldız, 2017: 344). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014 yılındaki raporunda, dünyada bir milyardan fazla engelli bireyin olduğu ve bu rakamın dünya nüfusunun yaklaşık %15'ni oluşturduğu görülmektedir. Dünya ölçeğinde nüfusun yaşlanması ve kronik hastalıkların artmasına bağlı olarak engellilik daha da yaygınlaşmaktadır. Düşük gelirli ülkelerde engellilik oranları yüksek gelirli ülkelerle kıyaslandığında daha yüksektir. Aynı zamanda engellilik kadınları, yaşlı bireyleri ve yoksul bireyleri daha fazla etkilemektedir (WHO, 2014: 1). Ülkemizde ise engellilik oranı 2002 yılı istatistiki verilerine göre %12,3'tür (TÜİK, 2020).

Bireye atfedilen ve onun bir psikolojik objeye yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturma eğilimi 'tutum' olarak ifade edilmektedir (Çöllü ve Öztürk, 2006: 377). Tutumlar günlük yaşantımızda büyük ölçüde eylemlerimizi ortaya koymadan önceki niyetlerimizi ifade etme yönünden güçlü bir etkiye sahiptir (Eroğlu, 2013: 128). Aynı durumlar karşısında farklılaşabilen söz konusu bu tutumlar engelli bireylere yönelik

olarak da şekillenebilmektedir. Engelli bireylere yönelik tutumların olumsuz olması durumunda, engelli bireylerin yaşama ilişkin hedeflerine erişmelerinde ve rollerini gerçekleştirmelerinde ciddi bir engel oluşturmaktadır (Antonak ve Livneh, 2000: 211). Aynı zamanda yetersizliği olan engelli bireylere yönelik tutumlar, engelli bireylerin bütün ekonomik ve toplumsal yaşamlarını etkileyebilmektedir (Şenel, 1996: 69).

Sosyal hayatta tutumlar duygusal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan duygusal unsur; bir tutumun duygusal kısmını, bilişsel unsur; fikirler, inançlar ve görüşleri ifade eder. Davranışsal unsur ise; bir bireyin herhangi bir konuyla etkileşimde bulunmaya yönelik istekliliğini ve bunu gerçekleştirme tarzını tanımlamaktadır. Engelli bireylere yönelik tutumun belirlenmesinde tutumların söz konusu bu üç bileşenin iyi anlaşılması önemlidir. Bununla birlikte tutumlar ve davranışlar arasındaki ilişkinin oldukça karmaşık olduğu ve tutumların sadece davranışların küçük bir parçasını açıkladığı da göz ardı edilmemelidir (Maurya ve Parasar, 2017: 138-139).

Engellilik sadece fiziksel ve ruhsal yönüyle ele alınmayıp, aynı zamanda sosyal yönüyle de değerlendirilmelidir. Sosyal bir olgu olarak ele alındığında engelli birey ile engelli olmayan birey arasında, engelli bireyin sahip olduğu bedensel ve ruhsal bazı dezavantajlarının dışında bir farklılığın olmadığı düşüncesinin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Fakat toplumda var olan farklılık temelli tutumu oluşturan unsurlar genellikle engelli bireylerin toplumsal yaşamda göz ardı edilmeleri ve engelli bireylere yönelik farkındalık düzeyinin düşük olmasına bağlanmaktadır (Burcu, 2015: 11). Gerek teknolojinin gelişmesi gerekse sağlık ve insan tanımlamalarındaki genişleme ve insan haklarının gündeme gelmesi, engelli bireylerin toplumdaki konumunu yeniden şekillendirmiştir. Engelli bireylerin söz konusu bu toplumsal konuları ülkelerin gelişmişlik düzeyi, uygulanan sosyo-ekonomik politikalar ve engelli bireylere yönelik farkındalık düzeyleri gibi faktörlerden etkilenmektedir (Güven Karahan ve Kuru, 2015: 37).

Engelli bireylere yönelik olumsuz tutumlar engellilere yönelik fırsat eşitliğinin sağlanmasında büyük bir engel oluşturmaktadır. Tutumların geliştirilmesine yönelik programlar ülkeler ve kuruluşlar tarafından hayata geçirilmektedir. Buna rağmen çoğu engelli birey insan haklarına erişimde hala olumsuz tutumlardan kaynaklanan engellerle karşılaşmaya devam etmektedir (Fisher ve Purcal, 2017: 161). Hak eşitliği ilkesi üzerine inşa edilen insan hakları hukuku, evrensel olup, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin herkes için

geçerlidir. Dolayısıyla bireylerin hak ve özgürlüklerine erişimini zorlaştıran yahut kısıtlayan engellerin olabildiğince kaldırılması zaruridir. Toplumda yaşayan bireyler arasında fırsat eşitliğini ciddi anlamda sekteye uğratan olguların temelinde ise ayrımcılık gelmektedir (Kolat, 2009: 13-14). Bireyin sahip olduğu fiziksel fonksiyonlarındaki bozukluk ile bunların hareket yeteneği üzerinde meydana getirdiği eksiklik ve güçlükler, bireyi içinde yaşadığı toplumdaki diğer bireylerden farklı kılabilmektedir. Her türlü ayrımcılığın temelini oluşturan farklı olmak engelli bireyin toplumdaki uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Engelli bireylere yönelik toplumsal yapıda hak temelinde eşitliğin sağlanamaması ise genellikle toplumsal destek düzeyinin düşük olması ile dışlayıcı tutum ve davranışlardan kaynaklanabilmektedir (Yetim, 2014: 5).

Birey ve gruplar arasında kurulacak ilişkilerin temelini tutumlar oluşturmakta olup, engelli bireylere yönelik toplumda gelişen söz konusu bu tutumların değiştirilmesi için genellikle davranışların değiştirilmesi iyi bir yol gibi gözükebilmektedir. Fakat tutumların değiştirilmesinin kolay bir süreç olmadığı, oldukça karmaşık ve zorlu bir süreç olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli bireylere yönelik tutumların geliştirilmesi için engelli bireylerin hakları, önyargılı ve ötekileştiren yaklaşımlar yerine daha eşitlikçi yaklaşım, engelli bireyin sahip oldukları bilgi, beceri ve yetenekleri gerçeklikten hareket edilerek değerlendirilmelidir (Tasa ve Mamatoğlu, 2018: 13).

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi ve sosyo-demografik özelliklerin engelli bireylere yönelik tutumları üzerinde etkili olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Alanyazın taramasında engelli bireylere yönelik tutumla ilgili çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla elde edilecek bulguların engelli bireylere yönelik tutumların geliştirilmesi ile ilgili hayata geçirilecek politikalara katkı sağlayabilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Engellilik insani bir durum olup, hemen hemen herkes yaşamının herhangi bir noktasında geçici veya kalıcı olarak birtakım fiziksel ve ruhsal anlamda yetersizlikler yaşayabilmektedir. Özellikle uzun bir yaşam sürecini deneyimleyen yaşlıların yaşa bağlı olarak çeşitli yetersizliklerle karşılaşmaları daha da muhtemeldir (WHO, 2011: 7). Bu anlamda geleceğimizin teminatı olan gençlerin engellilere yönelik tutumları ileride belirlenecek politika uygulamalarına yön verecek ve toplumsal bütünleşmeyi güçlendirecektir. Bunun için çalışmada üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “üniversite öğrencilerinin engelli

bireylere yönelik tutumları yaş, cinsiyet, sınıf, ailenin geliri, en uzun yaşanılan yer, aile, akraba ve yakın çevrede engelli birey olma durumu ve varsa yakınlık derecesi, engelli arkadaşı olma durumu, engelli bireylerin diğer bireyler gibi aynı okul/sınıfta eğitim görmeleri gerektiği ile toplumda engelli bireylere yönelik ön yargıların olup olmama durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?” sorularına cevap aranmıştır.

1.Gereç ve Yöntem

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek ve sosyo-demografik özelliklerin engelli bireylere yönelik tutum üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koymaktır.

1.2.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi bünyesindeki Orman Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçilmemiş ve bütün evrene (400) ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı 20 Mayıs- 24 Mayıs 2019 tarihleri arasında araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiş olup toplam 277 adet kullanılabilir anket elde edilmiştir.

1.3.Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumları ve bu tutumların sosyo-demografik özelliklerini ölçmek için araştırmacılar tarafından literatür bilgisi (Çakırer Çalbayram vd., 2018; Ünal ve Yıldız, 2017; Şahin ve Bekir, 2016) dahilinde hazırlanan yaş, cinsiyet, sınıf, aile geliri, yaşanılan en uzun yer, engelli yakını olma durumu gibi 10 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarını ölçmek için ise ÖZİDA (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı) tarafından (2009) “Toplum Özürlülüğü Nasıl Anılıyor?” adlı çalışma için geliştirilen “Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği, 43 maddeden ve altı faktörden (eğitim ortamları, kişilerarası ilişkiler, çalışma yaşamı, aile yaşamı, kişisel özellikler, yetkinlik bağımsız yaşam) oluşmaktadır. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği’nde bazı maddeler olumlu, bazı maddeler ise olumsuz tutum ifadelerinden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin beşi tutumun duygu, dördü davranış, diğerleri ise düşünce ve inanç boyutunu içeren maddelerdir. Ölçek beşli likert tipi olarak hazırlanmış olup, ölçekte ifadeler “tamamen katılıyorum” (5), “katılıyorum” (4), “kararsızım” (3), “katılmıyorum”

(2) “kesinlikle katılmıyorum” (1) şeklinde puanlanırken, ölçekteki olumsuz maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır.

1.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 22 programı ile %95 güven düzeyinde yapılmıştır. Ölçek puanları normal dağılım göstermiştir ve analizlerde parametrik olan test teknikleri kullanılmıştır. Buna göre “Özürlüye Yönelik Tutum Ölçeği” ve alt boyut puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik olan test tekniklerinden t ve ANOVA testleri ile analiz edilmiştir.

2.BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	106	38,3%
	Erkek	171	61,7%
Sınıf	1.Sınıf	72	26,0%
	2.Sınıf	58	20,9%
	3.Sınıf	66	23,8%
	4.Sınıf	81	29,2%
Ailenin Gelir Durumu	Geliri Giderden Az	47	17,0%
	Geliri Gidere Eşit	159	57,4%
	Geliri Giderden Fazla	71	25,6%
En Uzun Süre Yaşanılan Yer	İl	148	53,4%
	İlçe	90	32,5%
	Köy/Kasaba	39	14,1%

Tablo 1’de araştırmaya katılan üniversite öğrencileri 18-25 yaş aralığında olup, %61,7’si erkek, %29,2’si 4.sınıf, %57,4’ünün ailesinin geliri giderine eşit, %53,4’ünün en uzun süre yaşadığı yer ildir.

Tablo 2. Engelli Bireylerle İlgili Bulgular

		n	%
Aile, Akraba ya da Yakın Çevrede Engelli Birey Olma Durumu	Evet	88	31,8%
	Hayır	189	68,2%
Engelli Bireyin Olması Durumunda Yakınlık Derecesi	Hala	7	8,0%
	Baba	1	1,1%
	Kuzen	30	34,1%
	Aile dostu	24	27,3%
	Komşu	10	11,4%
	Kardeş	5	5,7%
	Teyze	3	3,4%
	Dayı	3	3,4%
	Anneannem	2	2,3%
	Dede	1	1,1%
Engelli Arkadaşı Olma Durumu	Amca	2	2,3%
	Evet	104	37,5%
	Hayır	173	62,5%
Engelli Bireylerin Diğer Bireyler ile Aynı Okul/Sınıfta Eğitim Görmesi Gerektiğini Düşünme Durumu	Evet	218	78,7%
	Hayır	59	21,3%
Toplumda Engelli Bireylere Yönelik Ön Yargı Olma Durumu	Evet	225	81,2%
	Hayır	52	18,8%

Tablo 2’de öğrencilerin aile, akraba ya da yakın çevresinde engelli birey olanların oranı %31,8; yakınlık derecesi kuzen olanların oranı %34,1; engelli arkadaşı olanların oranı %37,5; engelli bireylerin diğer bireyler ile aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %78,7; toplumda engelli bireylere yönelik ön yargı olduğunu düşünenlerin oranı %81,2’dir.

Tablo 3. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

	n	Minimu m	Maximu m	Ortalama	ss	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach’ s Alpha
Eğitim Ortamı	27	7,00	15,00	13,67	1,81	-1,523	1,963	,504

Kişilerarası İlişkiler	27 7	19,00	42,00	35,25	5,48	-0,787	-0,301	,754
Çalışma Yaşamı	27 7	20,00	45,00	37,30	6,09	-0,646	-0,422	,786
Aile Yaşamı	27 7	3,00	15,00	10,96	2,60	-0,185	-0,438	,564
Kişisel Özellikler	27 7	15,00	35,00	29,30	4,81	-0,818	0,127	,754
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	27 7	23,00	60,00	50,48	7,49	-0,822	0,389	,831
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	27 7	113,00	211,00	176,96	23,79	-0,636	-0,534	,935

Tablo 3'te katılımcıların eğitim ortamı puanları ortalaması $13,67 \pm 1,81$; kişilerarası ilişkiler puanları ortalaması $35,25 \pm 5,48$; çalışma yaşamı puanları ortalaması $37,30 \pm 6,09$; aile yaşamı puanları ortalaması $10,96 \pm 2,60$; kişisel özellikler puanları ortalaması $29,30 \pm 4,81$; yetkinlik-bağımsız yaşam puanları ortalaması $50,48 \pm 7,49$; engelliye yönelik tutum puanları ortalaması $176,96 \pm 23,79$ 'dur. Güvenirlilik testine göre eğitim ortamı ve aile yaşamı boyutlarının güvenirliliği düşüktür. Kişilerarası ilişkiler, çalışma yaşamı ve kişisel özellikler boyutlarının güvenirliliği oldukça yüksektir. Yetkinlik-bağımsız yaşam boyutu ve engelliye yönelik tutum ölçeğinin güvenirliliği çok yüksektir.

Tablo 4. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Cinsiyet	n	Ortalama	ss	t	p
Eğitim Ortamı	Kadın 106	14,10	1,49	3,176	,002*
	Erkek 171	13,40	1,95		
Kişilerarası İlişkiler	Kadın 106	35,79	5,41	1,293	,197
	Erkek 171	34,92	5,51		
Çalışma Yaşamı	Kadın 106	38,33	5,64	2,233	,026*
	Erkek 171	36,66	6,28		
Aile Yaşamı	Kadın 106	11,42	2,48	2,377	,018*
	Erkek 171	10,67	2,64		
Kişisel Özellikler	Kadın 106	29,73	4,20	1,163	,246

	Erkek	171	29,04	5,15		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Kadın	106	51,75	7,54	2,246	,025*
	Erkek	171	49,69	7,37		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Kadın	106	181,13	22,34	2,316	,021*
	Erkek	171	174,37	24,35		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Tablo 4’te engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının cinsiyet açısından farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p < 0,05$), “çalışma yaşamı” ($p < 0,05$), “aile yaşamı” ($p < 0,05$) ve “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p < 0,05$) alt boyutları ile “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p < 0,05$) arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Buna göre kadınların engelliye yönelik tutumlarında puan ortalamaları en yüksek iken, erkeklerin puan ortalamaları en düşüktür.

Üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre ölçeğin “kişilerarası ilişkiler” ($p < 0,05$) ve “kişisel özellikler” ($p < 0,05$) alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamaktadır. Cinsiyete göre kişilerarası ilişkiler ve kişisel özelliklere yönelik tutumlar değişmemektedir.

Tablo 5. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Sınıf Açısından İncelenmesi

Sınıf	n	Ortalama	ss	F	p	
Eğitim Ortamı	1.Sınıf	72	13,90	1,48	1,452	,228
	2.Sınıf	58	13,29	2,07		
	3.Sınıf	66	13,83	1,72		
	4.Sınıf	81	13,60	1,93		
Kişilerarası İlişkiler	1.Sınıf	72	35,33	5,45	1,529	,207
	2.Sınıf	58	34,17	5,79		
	3.Sınıf	66	35,02	5,78		
	4.Sınıf	81	36,15	4,94		
Çalışma Yaşamı	1.Sınıf	72	37,25	5,96	2,234	,085
	2.Sınıf	58	35,59	7,06		
	3.Sınıf	66	38,15	5,29		

	4.Sınıf	81	37,88	5,93		
Aile Yaşamı	1.Sınıf	72	11,43	2,28	1,369	,253
	2.Sınıf	58	10,59	2,51		
	3.Sınıf	66	10,73	2,87		
	4.Sınıf	81	10,99	2,68		
	1.Sınıf	72	29,67	4,90		
Kişisel Özellikler	2.Sınıf	58	28,52	5,04	0,693	,557
	3.Sınıf	66	29,50	4,79		
	4.Sınıf	81	29,37	4,61		
	1.Sınıf	72	51,40	6,84		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	2.Sınıf	58	48,66	8,84	1,587	,193
	3.Sınıf	66	50,80	7,37		
	4.Sınıf	81	50,70	6,98		
	1.Sınıf	72	178,99	23,46		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	2.Sınıf	58	170,81	26,24	1,665	,175
	3.Sınıf	66	178,03	22,98		
	4.Sınıf	81	178,69	22,57		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; ANOVA testi

Tablo 5’te engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının sınıf açısından anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının sınıf değişkenine göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p > 0,05$), “kişiler arası ilişkiler” ($p > 0,05$), “çalışma yaşamı” ($p > 0,05$), “aile yaşamı” ($p > 0,05$), “kişisel özellikler” ($p > 0,05$), “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p > 0,05$) alt boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p > 0,05$) arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Buna göre üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumları sınıf değişkenine göre değişmemektedir.

Tablo 6. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Açısından İncelenmesi

Ailenin Gelir Durumu	n	Ortalama	ss	F	p	
Eğitim Ortamı	Geliri Giderden Az	47	13,34	2,21	1,007	,367
	Geliri Gidere Eşit	159	13,71	1,75		

Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

	Geliri Giderden Fazla	71	13,80	1,65		
Kişilerarası İlişkiler	Geliri Giderden Az	47	34,34	6,30		
	Geliri Gidere Eşit	159	35,14	5,45	1,536	,217
	Geliri Giderden Fazla	71	36,10	4,89		
Çalışma Yaşamı	Geliri Giderden Az	47	36,62	5,62		
	Geliri Gidere Eşit	159	37,25	6,38	0,598	,551
	Geliri Giderden Fazla	71	37,86	5,74		
Aile Yaşamı	Geliri Giderden Az	47	11,09	2,82		
	Geliri Gidere Eşit	159	10,77	2,59	1,005	,367
	Geliri Giderden Fazla	71	11,28	2,48		
Kişisel Özellikler	Geliri Giderden Az	47	28,89	4,75		
	Geliri Gidere Eşit	159	29,46	4,74	0,265	,767
	Geliri Giderden Fazla	71	29,21	5,05		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Geliri Giderden Az	47	50,04	7,67		
	Geliri Gidere Eşit	159	50,21	7,70	0,676	,510
	Geliri Giderden Fazla	71	51,37	6,89		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Geliri Giderden Az	47	174,32	23,63		
	Geliri Gidere Eşit	159	176,55	24,29	0,755	,471
	Geliri Giderden Fazla	71	179,62	22,82		

*p<0,05 anlamlı fark var, p>0,05 anlamlı fark yok; ANOVA testi

Tablo 6’da engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının ailenin gelir durumuna göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının ailenin gelir durumuna göre ölçeğin “eğitim ortamı” (p>0,05), “kişiler arası ilişkiler” (p>0,05), “çalışma yaşamı” (p>0,05), “aile yaşamı” (p>0,05), “kişisel özellikler” (p>0,05), “yetkinlik-bağımsız yaşam” (p>0,05) alt boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” (p>0,05) arasında anlamlı farklılaşma bulunmamaktadır. Buna göre üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumları ailenin gelir durumuna göre değişmemektedir.

Tablo 7. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının En Uzun Süre Yaşanılan Yer Açısından İncelenmesi

En Uzun Süre Yaşanılan Yer		n	Ortalama	ss	F	p
Eğitim Ortamı	İl	148	13,74	1,69		
	İlçe	90	13,61	1,86	,212	,809
	Köy/Kasaba	39	13,56	2,16		
Kişilerarası İlişkiler	İl	148	35,29	5,36		
	İlçe	90	35,42	5,27	,231	,794
	Köy/Kasaba	39	34,72	6,43		
Çalışma Yaşamı	İl	148	37,41	5,93		
	İlçe	90	37,27	6,22	,091	,913
	Köy/Kasaba	39	36,95	6,54		
Aile Yaşamı	İl	148	10,89	2,57		
	İlçe	90	11,03	2,62	,120	,887
	Köy/Kasaba	39	11,05	2,73		
Kişisel Özellikler	İl	148	29,37	5,21		
	İlçe	90	29,28	4,08	,059	,943
	Köy/Kasaba	39	29,08	4,90		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	İl	148	50,47	7,13		
	İlçe	90	50,68	7,54	,088	,916
	Köy/Kasaba	39	50,08	8,78		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	İl	148	177,16	23,75		
	İlçe	90	177,29	22,77	,093	,911
	Köy/Kasaba	39	175,44	26,69		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; ANOVA testi

Tablo 7’de engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının uzun süre yaşanılan yer açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla ANOVA testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının en uzun süre yaşanılan yere göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p > 0,05$), “kişiler arası ilişkiler” ($p > 0,05$), “çalışma yaşamı” ($p > 0,05$), “aile yaşamı” ($p > 0,05$), “kişisel özellikler” ($p > 0,05$), “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p > 0,05$) alt

boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p>0,05$) arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 8. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Aile, Akraba ya da Yakın Çevrede Engelli Birey Olma Durumu Açısından İncelenmesi

Aile, Akraba ya da Yakın Çevrede Engelli Birey Olma Durumu		n	Ortalama	ss	t	p
Eğitim Ortamı	Evet	88	13,86	1,87	1,205	,229
	Hayır	189	13,58	1,78		
Kişilerarası İlişkiler	Evet	88	36,39	5,06	2,370	,018*
	Hayır	189	34,72	5,60		
Çalışma Yaşamı	Evet	88	38,34	5,72	1,951	,052
	Hayır	189	36,81	6,21		
Aile Yaşamı	Evet	88	11,23	2,47	1,182	,238
	Hayır	189	10,83	2,66		
Kişisel Özellikler	Evet	88	29,85	4,74	1,306	,193
	Hayır	189	29,04	4,83		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Evet	88	51,94	7,05	2,234	,026*
	Hayır	189	49,80	7,61		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	88	181,61	21,71	2,237	,026*
	Hayır	189	174,79	24,45		

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Tablo 8’de engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının aile, akraba ya da yakın çevrede engelli birey olma durumu açısından farklılaşmış ve farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının aile, akraba ya da yakın çevrede engelli birey olma değişkenine göre ölçeğin “kişilerarası ilişkiler” ($p<0,05$) ve “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p<0,05$) alt boyutlarında ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p<0,05$) arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Buna göre kişilerarası ilişkiler ve yetkinlik-bağımsız yaşam alt boyutları ile engelliye yönelik tutumlarında aile, akraba ya da yakın çevrede engelli yakını olan üniversite öğrencilerinin puan ortalamaları en yüksek iken, engelli yakını olmayanların puan ortalamaları en düşüktür.

Aile, akraba ya da yakın çevrede engelli birey olma değişkenine göre “eğitim ortamı” ($p<0,05$), “çalışma yaşamı” ($p<0,05$), “aile yaşamı” ($p<0,05$) ve “kişisel özellikler” ($p<0,05$) alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır. Buna göre üniversite öğrencilerinin eğitim ortamı, çalışma yaşamı, aile yaşamı ve kişisel özelliklere yönelik tutumları yakın çevresinde engelli birey olma durumuna göre değişmemektedir.

Tablo 9. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Engelli Arkadaşı Olma Durumu Açısından İncelenmesi

Engelli Arkadaşı Olma Durumu		n	Ortalama	ss	t	p
Eğitim Ortamı	Evet	104	13,50	2,04	-1,222	,223
	Hayır	173	13,77	1,66		
Kişilerarası İlişkiler	Evet	104	35,31	5,68	0,129	,897
	Hayır	173	35,22	5,37		
Çalışma Yaşamı	Evet	104	37,82	5,43	1,097	,274
	Hayır	173	36,99	6,45		
Aile Yaşamı	Evet	104	10,91	2,62	-0,214	,831
	Hayır	173	10,98	2,60		
Kişisel Özellikler	Evet	104	29,85	4,48	1,469	,143
	Hayır	173	28,97	4,99		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Evet	104	50,54	7,87	0,100	,920
	Hayır	173	50,45	7,28		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	104	177,92	23,30	0,522	,602
	Hayır	173	176,38	24,13		

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Tablo 9’da engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının engelli arkadaşı olma durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının engelli arkadaşı olma durumuna göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p>0,05$), “kişiler arası ilişkiler” ($p>0,05$), “çalışma yaşamı” ($p>0,05$), “aile yaşamı” ($p>0,05$), “kişisel özellikler” ($p>0,05$), “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p>0,05$) alt boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p>0,05$) arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 10. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Engelli Bireylerin Diğer Bireylerle Aynı Okul/Sınıfta Eğitim Görmesi Gerektiğini Düşünme Durumu Açısından İncelenmesi

Engelli Bireylerin Diğer Bireyler ile Aynı Okul/Sınıfta Eğitim Görmesi Gerektiğini Düşünme Durumu	n	Ortalama	ss	t	p
Eğitim Ortamı	Evet 218	13,83	1,65	2,922	,004*
	Hayır 59	13,07	2,22		
Kişilerarası İlişkiler	Evet 218	35,72	5,49	2,791	,006*
	Hayır 59	33,51	5,10		
Çalışma Yaşamı	Evet 218	37,94	6,04	3,456	,001*
	Hayır 59	34,92	5,71		
Aile Yaşamı	Evet 218	11,06	2,61	1,324	,186
	Hayır 59	10,56	2,53		
Kişisel Özellikler	Evet 218	29,48	4,95	1,211	,227
	Hayır 59	28,63	4,22		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Evet 218	51,45	7,09	4,289	,000*
	Hayır 59	46,88	7,90		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Evet 218	179,50	23,62	3,490	,001*
	Hayır 59	167,56	22,17		

* $p < 0,05$ anlamlı fark var, $p > 0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Tablo 10’da engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının engelli bireylerin diğer bireylerle aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünme durumu açısından farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının engelli bireylerin diğer bireylerle aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünme durumuna göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p > 0,05$), “kişilerarası ilişkiler” ($p > 0,05$), “çalışma yaşamı” ($p > 0,05$), “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p > 0,05$) alt boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p > 0,05$) arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Buna göre engelli bireylerin diğer bireyler ile aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünenlerin puan ortalaması en yüksek iken, aynı okul/sınıfta eğitim görmemesi gerektiğini düşünenlerin puan ortalamaları en düşüktür.

Engelli bireylerin diğer bireylerle aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünme durumuna göre ölçeğin “aile yaşamı” ($p>0,05$) ve “kişisel özellikler” ($p>0,05$) alt boyutları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 11. Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Puanlarının Toplumda Engelli Bireylere Yönelik Ön Yargı Olduğunu Düşünme Durumu Açısından İncelenmesi

Toplumda Engelli Bireylere Yönelik Ön Yargı Olma Durumu		n	Ortalama	ss	t	p
Eğitim Ortamı	Evet	225	13,75	1,74	1,439	,151
	Hayır	52	13,35	2,08		
Kişilerarası İlişkiler	Evet	225	35,40	5,34	0,903	,367
	Hayır	52	34,63	6,04		
Çalışma Yaşamı	Evet	225	37,36	6,06	0,343	,732
	Hayır	52	37,04	6,28		
Aile Yaşamı	Evet	225	11,09	2,58	1,826	,069
	Hayır	52	10,37	2,63		
Kişisel Özellikler	Evet	225	29,32	4,67	0,114	,909
	Hayır	52	29,23	5,43		
Yetkinlik-Bağımsız Yaşam	Evet	225	50,76	7,27	1,295	,196
	Hayır	52	49,27	8,34		
Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	225	177,67	23,13	1,035	,302
	Hayır	52	173,88	26,48		

* $p<0,05$ anlamlı fark var, $p>0,05$ anlamlı fark yok; t testi

Tablo 11’de engelliye yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarının engelli bireylere yönelik ön yargı olduğunu düşünme durumu açısından farklılaşmış farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının engelli bireylere yönelik ön yargı olduğunu düşünme durumuna göre ölçeğin “eğitim ortamı” ($p>0,05$), “kişiler arası ilişkiler” ($p>0,05$), “çalışma yaşamı” ($p>0,05$), “aile yaşamı” ($p>0,05$), “kişisel özellikler” ($p>0,05$), “yetkinlik-bağımsız yaşam” ($p>0,05$) alt boyutları ve “engelliye yönelik tutum ölçeği” ($p>0,05$) arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının yaş, cinsiyet, sınıf, ailenin gelir durumu, en uzun yaşanılan yer, aile, akraba ve yakın çevrede engelli birey olma durumu ve varsa yakınlık derecesi, engelli arkadaşı olma durumu, engelli bireylerin diğer bireyler gibi aynı okul/sınıfta eğitim görmeleri gerektiği ile toplumda engelli bireylere yönelik ön yargıların olup olmama durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Engelliye yönelik tutum ölçeği toplam puanı temel alındığında; 129 ve üzerinde alınan puanlar “olumlu tutum” sergilemektedir (ÖZİDA, 2009; 104). Buna göre çalışmamızda üniversite öğrencilerinin Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği’nden elde edilen puanın 176,96 olması öğrencilerin engellilere yönelik tutumunun olumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin Engelliye Yönelik Tutum Ölçeği’nin alt boyutlarında da olumlu tutuma sahip oldukları bulgusu elde edilmiştir. Çakırer Çalbayram ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirtilmiştir. Ünal ve Yıldız’ın (2017) yapmış oldukları çalışmada üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumlarında cinsiyete göre ölçeğin “eğitim ortamı”, “çalışma yaşamı”, “aile yaşamı”, “yetkinlik-bağımsız yaşam” alt boyutları ile “engelliye yönelik tutumları”nda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. Ölçeğin “kişilerarası ilişkiler” ve “kişisel özellikler” alt boyutlarında ise anlamlı farklılık bulunmamıştır. Gedik ve Toker’in (2018) yaptığı çalışmada engellilere yönelik tutumda kaynak dağıtımı alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmazken, duyarlık ve toplumsal değerler alt boyutlarında anlamlı farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Akyıldız’ın (2017) yaptığı başka bir çalışmada ise engellilere yönelik tutumlarda cinsiyete göre eğitim ortamı ve çalışma yaşamı alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunurken, kişilerarası ilişkiler, aile yaşamı, kişisel özellikler, yetkinlik ve bağımsız yaşam alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Çakırer Çalbayram ve arkadaşlarının (2018) yaptığı bir başka çalışmada eğitim ortamı alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ünal ve Yıldız’ın (2017) yaptığı bir çalışmada ise cinsiyet değişkeni ile engelliye yönelik tutum puanı arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumlarında aile, akraba ya da yakın çevrede engelli birey olma durumuna göre ölçeğin “kişilerarası ilişkiler” ve “yetkinlik-bağımsız yaşam” alt boyutları ile “engelliye yönelik tutum” arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Ölçeğin “eğitim ortamı”, “çalışma yaşamı”, “aile yaşamı” ve “kişisel özellikler” alt boyutları ile aile, akraba ya da yakın çevrede engelli birey olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Çolak ve Çetin’in (2014) öğretmenler ile yaptığı çalışmada ailesinde engelli birey bulunma durumu ile engellilik algısı arasında anlamlı farklılığın olduğu bulunmuştur. Altıparmak ve Yıldırım Sarı’nın (2012) yaptığı benzer bir çalışmada ise engellilere yönelik tutumları ile yakınlarında engelli birey olma durumu arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumlarında engelli bireylerin diğer bireylerle aynı okul/sınıfta eğitim görmesi gerektiğini düşünme durumuna göre “aile yaşamı” ve “kişisel özellikler” alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken, “eğitim ortamı”, “kişilerarası ilişkiler”, “çalışma yaşamı” ve “yetkinlik-bağımsız yaşam” alt boyutları ile “engelliye yönelik tutum” arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Kösterelioğlu’nun (2013) yaptığı çalışmasında katılımcıların engelli bireylerin eğitim görmeleri ve eğitim ortamlarında bulunmaları gerektiğine inandıkları ifade edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin engelliye yönelik tutumlarında sınıf, ailenin gelir durumu, engelli arkadaşı olma durumu, toplumda engelli bireylere yönelik ön yargı olduğunu düşünme durumu ve en uzun süre yaşanan yer açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Şahin ve Bekir’in (2016) yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıfı ve gelir durumu açısından ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür.

Dezavantajlı gruplar içinde yer alan engelli bireylere yönelik tutum, sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterebilmektedir. Engelli bireylere yönelik tutumun olumlu ya da olumsuz olması bireylerin toplumsal bütünleşmesinde doğrudan etkilidir. Tutumun olumsuz olması beraberinde engelli bireylerin sosyal dışlanması sonucunu getirebilmektedir. Toplumsal gelişmelere yön veren gençler bir toplumda toplumsal duyarlılığın sağlanmasında kilit role sahiptir. Engelli bireylerin toplumsal bütünleşmelerinin sağlanmasında da gençlerin tutumları belirleyici olabilmektedir. Çalışma kapsamında engelli bireylere yönelik tutumların geliştirilmesinde toplumsal

yaşamın her alanında farkındalık oluşturmaya yönelik koordineli çalışmaların yapılması, toplumdaki bütün yaş aralıklarındaki bireylere empati yeteneğinin kazandırılması için programların hayata geçirilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması için engelli bireylere yönelik pozitif ayrımcılık içeren hukuki altyapının ve denetimin güçlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- AKYILDIZ, Salih (2017), “Öğretmen Adaylarının Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (39), ss. 141-175.
- ALTIPARMAK, Saliha ve YILDIRIM SARI, Hatice (2012), “Manisa İlinde Engelli Bireylere Karşı Toplumsal Tutum”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 13, ss. 110-116.
- ANTONAK, Richard F. ve LIVNEH, Hanoch (2000), “Measurement of Attitudes towards Persons with Disabilities”, *Disability and Rehabilitation*, 22(5), ss. 211-224.
- BURCU, Esra (2015), *Engellilik Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- BUZ, Sema ve KARABULUT, Abdülkadir (2015), “Ortopedik Engelli Kadınlar: Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Bir Çalışma”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.7, Nisan, 25-45.
- ÇAHA, Havva (2016), “Engellilerin Toplumsal Hayata Katılmasına Yönelik Politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri”, *İnsan ve Toplum*, 5(10).
- ÇAKIRER ÇALBAYRAM, Nazan, AKER, Menekşe Nazlı, AKKUŞ, Büşra, DURMUŞ, Fatma Kübra, TUTAR, Samet (2018), “Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları”, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7, (1), ss. 30-40.
- ÇOLAK, Murat, ÇETİN, Cemile (2014), “Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), ss. 191-211.
- ÇÖLLÜ, Ersan Fazıl ve ÖZTÜRK, Yunus Emre (2006), “Örgütlerde İnançlar-Tutumlar Tutumların Ölçüm Yöntemleri ve Uygulama Örnekleri Bu

Yöntemlerin Değerlendirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9, (1-2), ss. 373 – 404.

EROĞLU, Ömer (2013), ‘Tutumlar’, s.127- 164, (Ed. Ali ŞİMŞEK, Ömer EROĞLU), *Davranış Bilimleri*, Eğitim Yayınevi, Konya.

FISHER, Karen R. ve PURCAL, Christiane (2017), “Policies to Change Attitudes to People With Disabilities”, *Scandinavian Journal of Disability Research*, Vol. 19, No. 2, 161–174.

GEDİK, Zümrüt ve TOKER, Huriye (2018), “Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve Sosyal Beğenirlik Düzeyleri”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1), ss. 111-116.

GÜVEN KARAHAN, Bengü ve KURU, Emin (2015), “Ortopedik, Görme ve İşitme Engelli Öğrenciler İçin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması”, *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10 (1), ss. 36-46.

KOLAT, Serkan (2009), “Avrupa Birliği Sosyal Politikası Çerçevesinde Özürlülere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadele ve Türkiye’deki Yansımaları”, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Uzmanlık Tezi*, Ankara.

KÖSTERELİOĞLU, İlker (2013), “Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (3), ss. 211-226.

MAURYA, Ajay Kumar ve PARASAR, Ashok (2017), “Attitudes toward Persons with Disabilities: A Relationship of Age, Gender, and Education of Students”, *The International Journal of Indian Psychology*, September.

ÖZGÖKÇELER, Serhat (2012), “Özürlülere Yönelik Sosyal Politikalar”, (Editör: Aysen Tokol ve Yusuf Alper), *Sosyal Politika*, Dora Yayınları, 3. Baskı, Ekim.

ÖZİDA (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı) (2009), *Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor?*, Ankara.

ŞAHİN, Hande ve BEKİR, Hatice (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), ss. 767-779.

- ŞENEL, Hatice Günayer (1996), “Yetersizliği Olan ve Olmayan Gençlerin Yetersizliğe Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması”, *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), ss. 68-75.
- TASA, Hande ve MAMATOĞLU, Nihal (2018), “Engelli Bireylere Yönelik Tutum Değişimi ve Duyarlılık Eğitimleri”, *Türkiye Klinikleri Psychol-Special Topics*, 3(1):11-21.
- TÜİK, www.tuik.gov.tr, ET: 17.01.2020.
- ÜNAL, Vehbi ve YILDIZ, Murat (2017), “Üniversite Gençliğinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Sivas Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, ss. 341-358.
- WHYTE, Susan Reynolds ve INGSTAD, Benedicte (1995), "Disability and Culture: An Overview", (Ed. Benedicte Ingstad ve Susan Reynolds Whyte), *Disability and Culture, California: University of California Press*, 3-34.
- WORLD HEALTH ORGANİZATİON (WHO) (2011), World Report On Disability, WHO/NMH/VIP/11.01, Malta.
- WORLD HEALTH ORGANİZATİON (WHO) (2014), Disability: Draft WHO Global Disability Action Plan 2014–2021; Better Health for All People with Disability, Report by the Secretariat, Sixty-Seventh World Health Assembly, A67/16, 4 April, http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA67/A67_16-en.pdf?ua=1 (ET:21.01.2020)
- YETİM, A. Azmi (2014), “Engelliler Sporuna Sosyolojik Yaklaşım”, 2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi Özet Kitapçığı, 2-4 Mayıs.